

Kubansk vardagsekonomi

Hur fungerar vardagen i ett land som är hårt drabbat av en ekonomisk blockad och där genomsnittslönen ligger strax under 500 kronor per månad?

För att relatera en nominell kubansk månadslön till en kubans faktiska vardag måste man inledningsvis komma ihåg att 500 kronor har en högre köpkraft på Kuba än i Sverige. Men för att förstå hur kubansk vardagsekonomi egentligen fungerar finns ändå en rad andra faktorer som är bra att veta.

Socialisk välfärd

Kuba är ett socialistiskt land. Det innebär bland annat att det finns en lång rad subventionerade varor och tjänster som utgör grunden i det kubanska välfärdssystemet. Den socialistiska staten subventionerar de följande områdena i tämligen stor utsträckning.

Boende: Kubaner (inte banker som ger bostadslån!) äger sina bostäder eller betalar väldigt låga hyror. Alla grundläggande tjänster som hör ihop med bostaden är gratis eller mycket billiga. (Vilket har bieffekten att många hus är i mycket dåligt skick, eftersom det saknas resurser för att renovera dem. Principen att boendet är en mänsklig rättighet och ska vara billigt väger dock i sammanhanget tyngre än sedvanlig ekonomiskt tänk.) Sophämtning, avlopp etc är tjänster som är gratis. En kubansk familj betalar i snitt per månad knappt 20 kronor för sin el-, vatten- och gasförbrukning. Intressant i sammanhanget är att elpriset ökar påtagligt när hushållets strömförbrukning överstiger 3 600 kWh per år. I praktiken händer detta bara när det finns ett antal luftkonditioneringsapparater i drift, vilket vanligtvis bara händer i de hus där rum hyrs ut till turister. Det är med andra ord ett slags extra avgift för familjer som tjänar stora pengar på detta.

Hälsovård: Läkarbesök och sjukhusvistelser är gratis. Läkemedel är mycket starkt subventionerade. Ett paket smärttabletter kostar exempelvis bara omkring 50 öre (1 CUP*) på apoteket. Visserligen påverkas primärvården av USA:s blockad, ofta är det t.ex. svårt att komma över vissa mediciner, och det saknas resurser för upprustningen av läkarmottagningar och sjukhus. Men Kuba prioriterar hälsovården och satsar stora resurser på den. Det finns tack vare detta också mycket modern och avancerad vård tillgänglig på Kuba, för alla som behöver den.

Utbildning: är gratis för kubaner ? och för många utländska studerande som får stipendier av kubanska staten. På så sätt har exempelvis många läkare från fattiga u-länder fått sin utbildning i Kuba. Staten subventionerar också maten i skolornas och universitetens matsalar. Undervisningsmaterial och skoluniformer är starkt subventionerade eller gratis. Det är en viktig del av regeringens pågående digitaliseringssatsning att se till att skolor och universitet får bra tillgång till datorer.

Kollektivtrafik: Kubanerna är beroende av kollektivtrafiken. Resor är starkt subventionerade, en lokal bussresa kostar i regel omkring 50 öre (1 CUP), för studerande och pensionärer hälften. Längre resor i med buss eller tåg är billiga för kubaner tack vare

statliga subventioner. (Turister däremot har en särskild taxa och betalar mer.)

Kultur och fritid: Också här råder olika prissystem för kubaner och turister. Att gå på bio kostar en kuban i regel omkring 1-2 kronor (2-4 CUP), många museer tar bara 50 öre (1 CUP) i inträde. För konserter, balettföreställningar eller festivaler kan avgifterna vara högre, men kubaner med en genomsnittlig inkomst ska ändå kunna ha råd med biljetterna. Det finns dessutom ett stort gratis utbud på kulturhus och i regi av diverse föreningar runtom i landet. Också tidningar och böcker är subventionerade. Till subventionerat fritidsliv hör också landets statliga glassbarer som säljer sina produkter för en väldigt billig peng.

Libreta

En viktig del i det kubanska välfärdssystemet är fortfarande Libretan (Libreta de Abastecimiento) det statliga ransioneringskortet som infördes år 1962. Libretan ska garantera att alla kubaners försörjning med basförnöjdigheter är tryggad. Alla kubaner får sålunda varje månad en uppsättning basvaror gratis av staten. Varorna hämtas i så kallade bodegas, statliga utlämnings- och försäljningsställen som finns i bostadskvarteren. I Libretan ingår för närvarande matolja, ris, ägg, bröd, socker, bönor, kaffe, salt, tändstickor, samt mjölk och sojayoghurt för barn under sju år.

Förr i tiden omfattade Libretan långt fler varor, bl.a. cigaretter, leksaker, kläder med mera. Numera räcker Libretavarorna knappt till för att täcka en familjs livsmedelsförsörjning under en hel månad. I en bodega kan man visserligen köpa mer av de basvaror som ingår i Libretan, till mycket starkt subventionerade priser, men utbudet är begränsat och varorna kan ta slut snabbt. De livsmedel som inte är del av Libretan, alltså exempelvis kött, frukt och grönt, kostar en tämligen stor andel av de kubanska hushållens inkomster.

Målet har egentligen sedan länge varit att avskaffa Libretan helt och höja lönerna istället. Men den senaste tidens USA-sanktioner har förhindrat detta, eftersom staten var tvingad att reagera på en akut försörjningskris i början av året. De statsanställdas löner höjdes visserligen kraftigt i somras, men Libretan är kvar. Och samtidigt förbjöds också prishöjningar på en lång rad andra varor.

En ny medelklass

Medan det på så sätt trots allt finns ett pristak för många varor, kan en del förnödenheter som är mycket billiga i Sverige ändå vara orimligt dyra för kubaner som tvingas leva på sina CUP-löner. En del produkter säljs nämligen i sådana affärer som baserar sina priser egentligen på den konvertibla peson CUC. För en bit tvål kan man så betala 7-8 kronor, olivolja eller shampo kan kosta 30 kronor. Det är inte så lite när man har en månadsinkomst på omkring 500 kronor att klara sig på.

Att äta på privat restaurang, där prissättningen också orienterar sig mot turister som brukar räkna i CUC, har inte alla kubaner råd med. Internetsurf och mobilabonnemang är fortfarande dyra - i alla fall för de kubaner som inte jobbar inom turistnäringen.

Oavsett detta så ökar detaljhandeln i Kuba, och alltfler kubaner konsumerar varor som tidigare bara västerländska eller ryska turister hade råd med. En ny, tämligen köpstark medelklass växer fram i Kuba.

En anledning till detta är att de kubaner som jobbar inom turistbranschen eller inom den privata sektorn, som i sin tur också oftast också är en del av denna bransch, kan räkna med att deras dricks är mycket högre än månadslönen. Den statliga sektorn har försökt kompensera sina medarbetare med bonusutbetalningar och diverse förmåner samt flera mycket stora allmänna lönehöjningar, den senaste i somras. Men i takt med den ökande betydelsen av turismen för Kubas ekonomi har ändå en del inkomstklyftor uppstått under de senaste åren. Landet har fått en ny medelklass som har råd att handla i de f.d. CUC-affärerna, investera i sina bostäder och turista i Kuba och utomlands.

En viktig faktor i sammanhanget är, förutom alla sidoinkomster inom turistnäringen, de lättnader som USA införde år 2015 när det kom till valutabetalningar från USA till Kuba. När taket för dessa transaktioner ökade från 2 000 dollar per år till 8 000 dollar ökade snabbt den totala summan av pengar som exilkubanerna i USA skickade till sina släktingar i Kuba. [Enligt vissa beräkningar](#) profiterar över 40 procent av Havannas befolkning av pengar från släktingar i USA.

I takt med överföringarna från USA ökade också antalet privata företag i Kuba. Med pengarna från släkten i USA har många

familjer kunnat investera och starta egna företag, vilket brukar ge långt högre inkomster än statliga anställningar. Många "casas particulares" för turister, restauranger, nattklubbar, privata taxibolag, men också copyshops, mobiltelefonreparatörer, moderna frisöraffärer etc har startats sedan 2015/2016 av privatpersoner. Ironiskt så är det det här privata näringslivet som nu träffas särskilt hårt av [de nya USA-sanktionerna](#) som stegvis har införts under Donald Trumps mandatperiod. Sanktionerna har dels slagit mot turismen i stort, eftersom turister från USA inte längre kan resa lika lätt till Kuba som under Barack Obama-perioden. Och så infördes i maj i år återigen hårdare restriktioner för privatpersoners överföring av pengar till Kuba.

Fortsatta problem

Ett fortsatt stort problem i Kuba är svartabörshandeln, som är en oundviklig del av vardagen för den som behöver komma över vissa bristvaror. Mer harmlöst i sammanhanget är de så kallade "revendedores" som säljer billiga, ofta statligt subventionerade produkter, vidare till turister för högre priser. Mest vanligt är i det här sammanhanget att folk säljer internettid för dubbelt pris till turister som vill slippa köa själva för att köpa internetkorten. Men det kan också handla om hamstring av vissa varor som sedan säljs vidare till överpriser, eftersom det är svårt att köpa dem vitt i de statliga affärerna. Mycket hårt drabbat i sammanhanget är exempelvis byggnadsmaterialbranschen, men även den vanliga detaljhandeln berörs. Många varor är stöldvaror, men också korrruptionen inom den statliga sektorn är en viktig bidragande faktor, eftersom det är mycket profitabelt att "lägga undan" eftertraktade varor i statliga affärer till köpare som betalar extra för denna tjänst. Utvecklingen har lett till en stor statlig antikorrupcionskampanj i Kuba.

Det är onekligen så att många kubaner, enligt vissa studier till och med en majoritet av befolkningen, faktiskt inte är helt beroende av sina statliga månadslöner. Ändå finns många kubaner som tvingas klara sig med inkomster som delvis kan ligga under 300 kronor i månaden. Dessa människor, ofta pensionärer, har väldigt svårt att klara sig, även om ingen behöver svälta på Kuba, tack vare Librettan. Den här gruppen är mycket sårbar för prishöjningar eller marknadslösningar på bristsituationer. Staten har därför dels satsat mycket resurser på att höja de lägsta lönerna och folkpensionerna, dels så sent som i augusti, fryst priserna på många varor.

Det enskilt största problemet för många kubaner är dock det faktum att USA:s ekonomiska krigsföring gör det svårt och/eller mycket dyrt att komma över en lång rad varor. Kuba behöver nämligen betala överpriser för de flesta importvarorna, och detta äter upp landets resurser. Hela basvarugrupper kan bara tas in i väldigt begränsad utsträckning, vilket öppnar för en blomstrande svart handel.

Regeringen har [sedan länge försökt bekämpa såväl varubristen som de ökande inkomstklyftorna](#) i landet. Men USA:s upptrappade blockad har slagit hårt mot hela landet. Den upptrappade blockaden lär också leda till att planerna att slopa Libretan helt och att skrota systemet med två valutor i landet fördröjs.

*Kuba har sedan år 2004 två valutor. En nationell peso (CUP) och så en konvertibel peso (CUC). CUC infördes från början för att få bukt med den parallella dollarekonomin som fanns i landet. 1 CUC är sålunda värd en US-dollar. Numera är det möjligt att betala med båda valutorna överallt i landet, tidigare fanns två separata betalningssystem. 1 CUC motsvarar idag 25 CUP.

Tack till [cubaheute.de](#) för inspiration.